

Kiusaamisen vastainen toimintasuunnitelma

Oulaisten kaupunki

2019

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Mitä kiusaaminen on?	2
3 Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa.....	3
4 Kiusaamisen huomaaminen ja tunnistaminen	4
5 Kiusaamiseen puuttumisen keinot	5
Lähteet.....	8
Liite 1/1.....	9
Liite 2/1.....	10
Liite 2	11

1 Johdanto

Tämän kiusaamisen vastaisen toimintasuunnitelman tarkoituksena on antaa yhdenmukainen käytäntö kiusaamisen ehkäisemiseen ja varhaiseen puuttumiseen Oulaisten kaupungin varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatus ja esiopetus noudattavat niille annettuja lakeja, joiden mukaan lapsille pitää luoda turvallinen olo. Varhaiskasvatusta määrittelevät Varhaiskasvatuslaki, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Oulaisten varhaiskasvatussuunnitelma. Oulaisten kaupungissa esiopetusta järjestetään myös päiväkodeissa, jonka toiminta pohjautuu perusopetuslakiin.

Miksi päiväkodissa tarvitaan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma:

- nostetaan tietoisuutta kiusaamisilmiöstä
- vaikutetaan kiusaamiseen liittyviin asenteisiin
- työyhteisöissä toimitaan yhdenmukaisesti
- johdonmukainen työ on tuloksellisempaa
- selkiytetään vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä

Tässä suunnitelmassa kerrotaan mitä kiusaaminen on, miten kiusaamista ehkäistään, huomataan ja tunnistetaan sekä miten siihen puututaan varhaiskasvatuksessa. Liitteinä ovat lapsihaastattelulomake, kiusaamiseen liittyvää kirjallisuutta sekä kiusaamiseen puuttumisen malli.

2 Mitä kiusaaminen on?

Kiusaamista on vaikea määritellä yksiselitteisesti, sillä se voi tarkoittaa eri ihmisillä eri asioita. Salmivalli (2003) määrittelee kiusaamisen seuraavasti: ”Kiusaaminen on aggressiivista käytöstä, joka vahingoittaa jotakuta fyysisesti tai psyykkisesti ja joka on toistuvaa, tahallista ja kohdistuu puolustuskyvyttömään henkilöön.” Kiusaamistilanteissa on tyypillistä se, että vallankäytössä on epätasapainoa eli kiusaaja voi olla fyysisesti isompi, iältään vanhempi tai hän voi olla verbaalisesti taitavampi. Kiusaaja voi myös saada tukea ryhmän muilta jäseniltä. Kiusatulla on vaikeuksia puolustautua itseensä kohdistuvaa kielteistä toimintaa vastaan. Kun taas konflikteissa ja riidoissa kaksi melko tasaväkistä lasta ovat eri mieltä jostain asiasta tai riitelevät.

Suuri osa negatiivisesta käytöksestä varhaiskasvatuksessa tapahtuu vapaan leikin aikana. Tutkimusten mukaan pojat ovat useammin osallisena kiusaamistilanteissa päiväkodeissa kuin tytöt ja pojat ovat tyttöjä useammin kiusaajan roolissa.

Päiväkodissa esiintyvät kiusaamisen muodot ja tavat:

(Mukaeltu Kirves & Stoor-Grenner, 2010)

FYYSINEN KIUSAAMINEN

- lyöminen, potkiminen, kamppaaminen
- esteenä oleminen
- vaatteiden repiminen
- nipistely
- pureminen
- raapiminen
- kivien ja hiekan heittäminen

PSYKKINEN KIUSAAMINEN

- leikkien sotkeminen
- uhkaaminen, kiristäminen, manipulointi
- ilveily, ilmeily
- leikin sääntöjen muuttaminen
- selän takana puhuminen
- puhumatta jättäminen

SANALLINEN KIUSAAMINEN

- pois sulkeminen
- haukkuminen, nimittely, lällättäminen
- hännääminen
- selän takana puhuminen
- vaatteiden, hiusten yms. kommentointi

3 Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa

Kiusaamisen ehkäisy on tärkeää, sillä tutkimuksen mukaan kiusaamisella on vakavat ja pitkäkestoiset seuraamukset. Kiusaamisen pitkittyessä se voi johtaa jopa sosiaaliseen syrjäytymiseen.

Kiusaaminen voi vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua ja kehitystä heikentäen. Kiusauksen kohteeksi joutuneilla lapsilla ja nuorilla on todettu olevan heikompi itsetunto, ahdistusta, masennusta ja jopa itsetuho ajatuksia. Kiusaajilla taasen on lisääntynyt riski myöhemmässä elämässä tehdä rikoksia ja jatkaa kiusaamista, ellei kiusaamista saada loppumaan.

Työntekijä voi ehkäistä kiusaamista seuraavilla tavoilla:

- luomalla ryhmään turvallinen ilmapiiri
- vahvistamalla lasten myönteisiä vuorovaikutustaitoja
- opettamalla lapsille empatiakykyä ja erilaisten tunteiden tunnistamista
- havainnoimalla ja ohjaamalla leikkiä ja osallistumalla itse siihen
- tapa- ja moraalikasvatuksella
- vahvistamalla lasten itsetuntoa
- edistämällä lasten osallisuutta
- edistämällä tasa-arvoa

Henkilökunta on siellä missä on lapsia ja tarkkailee lasten leikkiä sekä puuttuu aina konflikteihin, riitoihin ja kiusaamiseen. Työntekijä täyttää lapsihaastattelulomakkeen (Liite 1) tarvittaessa, mikäli lapsesta herää pieni huoli.

4 Kiusaamisen huomaaminen ja tunnistaminen

Kiusaamisen huomaaminen ja tunnistaminen varhaisessa vaiheessa on tärkeää. Vanhemmat ja työntekijät voivat omalla aktiivisuudellaan ja yhteistyöllä vaikuttaa siihen, että kiusaaminen varhaiskasvatuksessa saadaan loppumaan. Työntekijöiden on tärkeää luoda ryhmään luottavainen ilmapiiri, jolloin lapsi haluaa ja uskaltaa kertoa kaikista asioista.

Huomaamisen ja tunnistamisen keinoja:

- havainnoi lasten leikkejä sekä sisällä että ulkona
- keskustele lasten kanssa kiusaamisesta ja ystävydestä, lue lapsille aiheeseen liittyvää kirjallisuutta (Liite 2.)
- keskustele lasten kanssa mikä on kiusaamista
- rohkaise lapsia kertomaan kiusaamisesta (kertominen ei ole kantelua)
- tee avointa yhteistyötä kodin ja päivähoiton välillä
- ota rohkeasti yhteyttä kaikessa lapseen liittyvissä asioissa
- tarkkaile tai tutki lähemmin lasten yhteistoimintaa ryhmässä

5 Kiusaamiseen puuttumisen keinot

Pienten lasten parissa kiusaamistilanteisiin puuttuminen on vielä melko helppoa, koska kiusaamiseen liittyvät roolit eivät ole vielä kovin pysyviä. Kaikkiin lasten riitoihin ja konflikteihin on tärkeää puuttua, mutta puuttumisen keinot ovat erilaisia tilanteesta riippuen. Riitatilanteet voivat ratketa ilman aikuisen puuttumista tilanteeseen, jolloin lapset saavat harjoitella omia sosiaalisia taitoja; kompromissin teko, toisen mielipiteen huomioiminen, oman mielipiteen kertominen. Kiusaamistilanteiden ratkaiseminen tapahtuu eri tavalla kuin riitojen ratkaiseminen.

Kiusaamistilanteet tarvitsevat aina aikuisen johdonmukaista puuttumista, koska kiusaamistilanteessa uhri ei pysty puolustamaan itseään ja tapahtuu vallankäyttöä. Aikuisen vastuulla on selvittää tilanne ja seuranta. Aikuisen rooli on merkittävä, sillä lapset luottavat aikuisen apuun. Lapsille on sanottava selvästi, että kiusaamista ei hyväksytä.

Kiusaamiseen puuttumisessa on myös tärkeää tunnistaa lasten erilaiset temperamentit; toiset tulevat heti kertomaan tapahtuneesta ja toinen lapsi voi näyttää siltä, etteivät teot häiritse häntä, vaikka todellisuudessa tilanne saattaa olla toinen. Lapsi voi käytöksellään selviytyä tilanteesta ja välttää kokemaansa häpeän tunnetta.

Varhaiskasvatusyksiköissä puututaan kiusaamiseen yhdenmukaisen mallin mukaan (Kiusaamiseen puuttumisen malli, s.7). **Havainto kiusaamisesta** voi tulla lapsen, vanhemman tai työntekijän taholta. **Kiusaamisen kartoitusvaiheessa** työntekijä keskustelee kiusaamistilanteessa osallisena olevien lasten kanssa ja kirjaa lasten kokemukset/näkemykset asiasta. Työntekijät ohjaavat vanhempia keskustelemaan lapsen kanssa kotona asiasta. Työntekijät ja lähiesimies keskustelevat osallisena olevien lasten vanhempien kanssa. Tarvittaessa työntekijä konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.

Mikäli kiusaaminen vielä jatkuu, pidetään **ensimmäinen yhteispalaveri**, jossa kutsutaan koolle osallisena olevat lapset vanhempineen, työntekijä ja lähiesimies. Palaverissa sovi-
taan varhaiskasvatuksen tukitoimista. Mikäli kiusaamista ei saada loppumaan tukitoimista huolimatta, sovitaan **toinen yhteispalaveri**, johon voidaan edellisten lisäksi kutsua koolle tarvittavia yhteistyötahoja (esim. veo, perheneuvola tms.). Mikäli tukitoimet ovat riittämättö-

mät, ohjataan lapsi/lapset erityispalveluiden piiriin. Seuranta ja dokumentointia on tärkeää tehdä koko ajan, myöskään kiusaamisen loppumisen jälkeen seuranta ei pidä unohtaa.

KIUSAAMISEEN PUUTTUMISEN MALLI

HAVAITO KIUSAAMISESTA

- Lapsi kertoo asiasta
- vanhemmat kertovat asiasta
- työntekijän havainto

KIUSAAMISEN KARTOITUS

Työntekijä kirjaa tapahtumat:
miten, missä ja minkälaista kiusaaminen on ollut

OSALLISENA OLEVIEN LAPSIEN KERTOMUKSET ASIASTA:

- Työntekijä keskustelelee molempien lapsien kanssa ja kirjaa lasten kokemukset/näkemykset
- Vanhemmat keskustelevat lapsen kanssa kotona

VANHEMPIEN MIELIPIIDE ASIASTA:

- Työntekijä(t) ja lähiesimies keskustelevat vanhempien kanssa

TARVITTAESSA YHTEYS
VARHAISKASVATUKSEN ERITYISOPETTAJAAN

KIUSAAMINEN JATKUU

YHTEISPALAVERI 1
OSALLISENA OLEVAT LAPSET
VANHEMPINEEN, TYÖNTEKIJÄ(T)
JA LÄHIESIMIES
Palaverissa sovitaan varhaiskasvatuksen tukitoimista

KIUSAAMINEN JATKUU

YHTEISPALAVERI 2
Edellisten osallistujien lisäksi
VEO, NEUVOLA,
TMS. YHTEISTYÖTAHO

KIUSAAMINEN LOPPUU
○ Seuranta

TUKITOIMET EIVÄT RIITÄ
○ Ohjaus erityispalveluihin

Lähteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:1.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2018:3a

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Laura Kirves | Maria Stoor-Grenner. Mannerheimin lastensuojeluliitto.

<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04185732/Kiusaamisen-ehk%C3%A4isy-varhaiskasvatuksessa-B5-www.pdf>

LAPSIHAASTATTELULOMAKE VARHAISKASVATUKSEEN JA ESIOPETUKSEEN

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatuksessa olevien lasten turvallisuuden tunnetta ja tyytyväisyyttä varhaiskasvatukseen sekä mahdollistaa kiusaamisen tunnistaminen ja siihen puuttuminen mahdollisimman varhain.

Lapsen nimi: _____ Ikä: _____

Varhaiskasvatuspaikka: _____

Lomakkeen täyttäjät: _____ Päivämäärä: _____

1. Tuletko mielelläsi varhaiskasvatukseen?

Tulen _____ En tule _____ Miksi et tule? _____

---

2. Onko sinulla hyvä ja turvallinen olo?

On _____ Ei ole _____ Miksi ei ole? _____

---

3. Onko sinulla kavereita?

On _____ Ei ole _____ Miksi ei ole? _____

---

4. Mikä on mielestäsi mukavaa? _____
_____
_____

5. Onko jotain mistä en tykkää?
Ei ole _____ On _____ En tykkää _____
_____
_____

6. Pelottaako sinua jokin asia?
Ei pelota _____ Pelottaa _____ Minua pelottaa _____
_____
_____

7. Mitä asioita muuttaisit, jos saisit taikasauvan? (enint. 3 asiaa)
_____
_____
_____
_____
_____

KIUSAAMISEEN LIITTYVÄÄ KIRJALLISUUTTA

Cacciatore, Raisa. Aggression portaat. 2008. Opetushallitus.

Cacciatore, Raisa. Kiukkukirja. Aggressiokasvattajan käsikirja - vauvasta kouluikään. 2008. Toim. Vuokko Hurme. Helsinki. Väestöliitto.

Haapasalo, T. ym. Mun ja sun juttu. 2018. Lasten Keskus.

Lajunen, K. ym. Tunne- ja turvataitoja lapsille. 2015. Opas / Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Repo, L. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. 2015. PS-Kustannus.

LASTEN KANSSA LUETTAVAA KIRJALLISUUTTA:

Bergström, G. Mikko Mallikas on rohkea. 1982.

Coran, P. Vihtori, vallaton hiiri. 2002.

Disney, W. Dumbo. 2010.

Güettler, K. Ei! sanoi pieni hirviö. 2010.

Harjanne, M. Santtu kiusaa. 2008.

Lindgren, B. Hyvän aika, Pekka! 2002.

McKee, D. Elmeri ja iso lintu. 2008.

Palmi, J. Kille Kirahvin tarina. 2006.

Parvela, T. Anna ja Antti: kiusankappale. 2003.

Schopf, S. Ollaanko kuitenkin kavereita? 2010.

Smallman, S. Kuka pelkää isoa pahaa pupua? 2011.

Zöller, E. Ninni uskaltaa! 2011.